

De priester in *Ombat*, de ik-persoon in *Et Voilà*, Emilie, Eddy en Frans uit *Hun!*. Het zijn stuk voor stuk mengelingen van concrete personages en archetypen. Peter De Graef: 'Er ontstaat een vibratie tussen wat ik ooit heb meegemaakt en wat jij hebt meegemaakt. Ook praat ik over iets wat ik niet heb meegemaakt. Het zit er allemaal in. Het is niet echt, maar het is het universele lijden dat persoonlijk is. Daarom is het een gast die in Brazilië zit, en geen leraar biologie uit Kortrijk. Dat is té helder. Verhalen hebben voor mij de zuivere concrete duidingskracht van een wetenschappelijke stelling. Daarvoor is een andere manier van kijken en denken, van interpreteren nodig. De verhalen *Ombat*, *Hun!*, *Schurken* laten zien wat er kan gebeuren tussen mensen. Maar die mensen kun je ook zien als subpersoonlijkheden van één mens, die verloren zit. Ik denk dat dat een strijd is die we allemaal meemaken. We zitten allemaal verloren in twee of meer subpersoonlijkheden, waarbij we met de ik-krachten dat innerlijk getetter moeten verdragen, en daarop reageren. In verhalen kun je dat goed uiten, en al spelend kun je dat brengen. Laat de grote slechte maar eens vechten met de zachte goeie, laat de goeie maar eens slecht worden. Innerlijk kun je dat niet doen, dan word je zot. Daarom zijn er verhalen, mythen, en is er het theater! We zijn aan het dromen, maar het is niet onwerkelijk! Het raakt sommige toeschouwers in hun eigen wezen, andere niet, die trekken een verdedigingsscherm op, en komen dan zeggen hoe goed ik iemand kan spelen die zot aan het worden is. Dat mag natuurlijk ook. Ook in *Who's afraid of Virginia Woolf* (de voor het Theaterfestival 1995 geselecteerde productie van Maltipertuis, in een regie van Dirk Tanghe, waarin Peter De Graef het personage George speelt, TD) is het een perfecte strijd tussen subfiguren die in één mens kunnen voorkomen.'

Illusie

'Theater is hier en nu, met ervaringen van mensen van vlees en bloed. Ik probeer de vierde wand steeds kapot te stampen. Mensen, het is illusie, ik ben het maar, ik vertel maar een verhaaltje. Maar het gaat over ons, daarom kies ik dergelijke figuren: aan de ene kant zijn ze authentiek, maar aan de andere kant is er een knipoog naar hen. Dat spelen op die scheidingslijn probeer ik zo fijn mogelijk te doen. Ik speel de karikaturale kant en de realistische kant van een figuur zo dik mogelijk tegen elkaar uit, zoals in de verhalen van Roald Dahl. De verhalen spelen zich af in het gebied van dromen, ze zijn uitvergroot om zo bij emoties te komen. Een vent met een kop haren rechttop is al hulpelozener dan iemand

met een concreet kapsel. Daar kan een grotere brok treurnis uitbreken.'

Naast de uitstraling van existentiële herkenning blijven de stukken van De Graef authentiek. Authentiek in de betekenis van 'persoonlijk, eigen', typisch Peter De Graef in tekst en spel, en ook in de betekenis van 'oorspronkelijk', een terug gaan naar de oorspronkelijke kracht van theater en verhalen. Voor mij hebben de drie stukken de kracht van mythen (in de oude literaire betekenis). Het zijn de verhalen van individuele personages, maar het zijn ook verhalen over dé mens, verhalen die zoeken naar antwoorden op de vragen over de zin en onzin van oorlog en geweld, verhalen over de geboorte, het leven, de dood. Het zijn ook existentiële queestes naar onze eigen psyche. Volgens professor Freddy Decreus in de inleiding van *Mythe en Epos in de beeldende kunst* behandelen mythen 'de mens dus als deel en geheel, als fragment en geheel, met de moeilijke vraag: waar en wanneer word ik deel van de anderen, van De Andere, van Het Andere? Waar houd ik op met individu te zijn, en waarom? Zeker niet enkel met mijn verstand, ook door middel van mijn emoties, mijn driften en mijn verlangens, d.w.z. deze die ik durf erkennen EN deze die ik onderdruk.' In soaps draait herkenning om oppervlakkige, reeds gekende, voor de hand liggende emotionele uitingen, en gaat het niet om vragen, maar om antwoorden. In de verhalen van De Graef gaat het over onderdrukte verlangens en emoties. Bij echte mythen, echt goede verhalen, en bij het theater van Peter De Graef gaat het om het herkennen, erkennen en onderkennen van existentiële en metafysische vragen. Antwoorden zijn niet vanzelfsprekend, het blijven slechts pogingen om de omringende wereld en chaos te ordenen, te interpreteren, te structureren.

'Een mens is pas mens wanneer hij geschokt door het leven, aanspoelt op de stranden van zijn begeerte. Omdat hij zichzelf dan samenrapen moet! Omdat hij dan moet nadenken, over wat bij hém hoort en wat bij de rest van de wereld. Een mens: schudden voor gebruik!' (uit *Et Voilà*)

Tekst en spel

De teksten worden pas echt theater door het spel. *Et voilà* en *Ombat* waren solovoortellingen en Peter De Graef speelde ze zelf. 'Puur praktisch', zegt hij, 'omdat dat het goedkoopste was.' Ook voor *Hun!*, voor drie personages, doet hij de regie (samen met Arne Lievens) en speelt hij de rol van Eddy zelf ('dat scheelde weer een loon van een acteur'). Met zijn hese en tegelijkertijd zacht-schelle stem, met zijn stiltes, zijn pretoogjes, zijn haarbos,

speelt hij die rollen schitterend. 'Ik ben natuurlijk vergroeid met die teksten. Ik heb ze zelf bedacht, geschreven, laten rusten, geschrapt, enz. In de teksten staan een hoop dingen niet. Het is de kunst dan van een regisseur en van de spelers om dat in te vullen. Ze moeten die tekst concreet maken, hun verbeelding gebruiken, er moet een mooie wrijving komen tussen tekst en concept.'

Met de tekst *Een gemeenschap van schurken* die hij voor het afgelopen seizoen voor TheaterTeater in opdracht van dat gezelschap schreef, is dat jammer genoeg niet goed gebeurd. De schrijfpdracht bestond erin een stuk te schrijven over Kafka, maar dan op een manier van de Marx Brothers. Een misschien wat vreemde houding tegenover Kafka, maar ook Kafka zelf lachte tranen met tuiten als hij een verhaal voorlas. TheaterTeater haalde in de aankondiging terecht Milan Kundera als essayist aan om te zeggen dat het komische niet te scheiden is van de eigenlijke essentie van het kafkaëske. De verhalen van Kafka hebben inderdaad iets absurd komisch, maar dat vormt ook de diepere tragiek. In Kafka's werken worden het menselijk leven en de maatschappij een labyrint, een absurditeit waaruit niet meer te ontkomen is, een wereld die je achtervolgt en waarop je geen vat krijgt. Kafkaësk is datgene in het leven dat je onafwendbaar bedreigt, als een bureaucratisch noodlot, als een maatschappelijk fatum, als een onmenselijk Schicksal in een aards pandemonium. Voor een buitenstaander is dat op het eerste gezicht iets komisch. Die typerende ambiguïteit vinden we terug in de monologen en in *Hun!*. In *Een gemeenschap van schurken* komt die wel gedeeltelijk in de tekst bovendrijven, maar niet in de opvoering. Het hoofdpersonage heet Jozef K., hij wordt door de bureaucratie gedagvaard en komt bij mensen terecht die in een wachtzaal en in zichzelf gevangen zitten. Dat levert soms mooie tafereeltjes op, maar op vele momenten chargeren de figuren. Jappe Claes, de oprichter van TheaterTeater, werd een paar maanden voor zijn regie plotseling ontslagen als artistiek leider en heeft het stuk in deze vreemde omstandigheden geregisseerd. Ik kan me voorstellen dat zo iets niet stimuleert om er wat van te maken. Er ontbrak een concept, en datgene wat niet in de tekst stond, werd niet geconcretiseerd. Peter De Graef hoopt het stuk over een viertal jaar zelf aan te pakken, met zelfgekozen acteurs.

Een andere schrijfpdracht was *Jeanne* voor het Nederlandse jeugdtheatergezelschap Huis aan de Amstel. Het is het verhaal over Jeanne d'Arc, historisch en psychologisch mooi uitgewerkt, en ook met de nodige humor. Een